

ВІДГУК

офіційного опонента, професора кафедри англійської філології та
лінгводидактики

Запорізького національного університету,

доктора філологічних наук, професора

Приходько Ганни Іллівни

на дисертацію Янковець Олени Володимирівни

«Англійська прикордонна термінологія: структурно-семантичний,

когнітивний і функціональний аспекти», подану

на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія

Інтерес до досліджень терміносистем у сучасній лінгвістиці виник, у першу чергу, у зв'язку з стрімким розвитком усіх сфер людського життя. Розвиток наукової думки супроводжується появою нових термінів, які потребують відповідного словесного оформлення. Цей процес передбачає появу нових термінів на позначення відповідних понять. Увагу вчених, особливо в останні десятиліття, зосереджено на вивченні особливостей термінологічних систем різних сфер соціального життя, науки та техніки. Дослідження терміносистем привертає увагу вітчизняних та зарубіжних дослідників (Л. О. Симоненко, Т. Р. Кияк, Е. Ф. Скороходько, В. І. Карабан, І. М. Кочан, Л. М. Томіленко, Р. І. Дудок, С. І. Вовчанська, Леонард Блумфільд, Тереза Кабре та інші). Дисертаційне дослідження О. В. Янковець, продовжуючи науковий пошук у просторі системно-структурної парадигми, націлене на виявлення особливостей структури, семантики, когнітивних та функційних особливостей прикордонної терміносистеми англійської мови – царині, яка досі є недостатньо дослідженою і потребує чіткого понятійного апарату та відповідної системи термінів.

Грунтовне і всебічне дослідження термінів сприяє міжнародній співпраці, яка в сучасний глобалізаційний час стає щоразу тіснішою і динамічнішою. Простудійована тема є новою, а результати, які отримала

авторка, є важливими й актуальними і для фахівців досліджуваної галузі, і для термінознавства.

Відтак, **актуальність дослідження** зумовлена тим, що його проблематика зумовлена потребою адекватної мовної реалізації понять прикордонної сфери у системі міжнародних зв'язків України та необхідністю укладання термінологічних словників з прикордонної термінології.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що вперше комплексно розглянуто питання структурних, семантичних, когнітивних і функціональних особливостей англійської прикордонної термінології. У роботі представлено продуктивні словотвірні моделі термінологічних одиниць прикордонної сфери, визначено та проаналізовано їх продуктивність.

Дисертанткою здійснено семантичну класифікацію термінологічних одиниць прикордонної сфери, проаналізовано лексико-семантичні відношення між термінами, а також побудовано лексико-семантичне поле прикордонної термінології. На особливу увагу заслуговує той факт, що у роботі досліджено прикордонні новотвори, які з'явилися у зв'язку із проведенням Антитерористичної Операції та Операції Об'єднаних Сил на Сході України. За результатами дослідження автором укладено термінологічний словник прикордонної лексики.

Дисертантка послідовно вирішує цілу низку різнопланових за спрямуванням **завдань**, об'єднаних спільною **метою** – обґрунтувати структурні, семантичні, когнітивні та функціональні особливості прикордонних термінологічних одиниць у сучасній англійській мові.

Наукові положення та висновки, що містяться в роботі, достатньо обґрунтовані та аргументовані. Це підтверджується як солідною науковою джерельною базою, опрацьованою дослідницею (333 найменування, з них 67 – іноземними мовами), що засвідчує її обізнаність у досліджуваній галузі, так і об'ємним емпіричним матеріалом дослідження, де методом суцільної вибірки було відібрано 1406 термінологічних одиниць.

Теоретичне підґрунтя, на якому виконано дисертацію, заслуговує на схвалення, адже основою дослідження стали здобутки сучасної філологічної науки в сфері термінознавства та когнітивної лінгвістики.

Публікації пропорційно й повно висвітлюють зміст чотирьох розділів дисертації.

Структура роботи може бути повністю схвалена як така, що логічно підпорядковується поставленій меті і відповідає послідовності завдань, які вирішуються.

У **першому** розділі «Теоретичне підґрунтя вивчення прикордонної терміносистеми» дисертантка робить перший крок до досягнення поставленої мети, представляючи визначення прикордонного терміна та описуючи дві головні концепції трактування поняття «термін» - структурно-субстанційну та функціональну (підрозділ 1.2). На особливу увагу заслуговує трактування відмінностей між термінологічною та загальноживаною лексикою (підрозділ 1.2.1). Дисертантка засвідчує опанування значного обсягу теоретичного матеріалу, ознайомлення з широкою джерельною базою та особистісні інтерпретаційно-аналітичні здібності.

У цьому ж розділі дисертантка наводить визначення прикордонного терміна, який вона окреслює «як одиницю найменування прикордонних понять, взяту з природної мови чи запозичену з суміжних галузей, з якою співвідноситься певне поняття, і яка співвідноситься з іншими найменуваннями в цій галузі та утворює разом з ними термінологічну систему» (с.33).

У **другому** розділі «Методологія та методи дослідження прикордонної терміносистеми» подано методологію дослідження структурного, семантичного, когнітивного та функціонального аспектів англійської прикордонної термінології. На особливу увагу заслуговує опис системно-структурної, функційної та антропоцентричної парадигм, у межах яких здійснено дослідження, а також аналізу принципів відбору відповідних методів на кожному етапі роботи. Автор детально описує специфіку кожного етапу дослідження, комплексно застосовуючи низку взаємопов'язаних

методів дослідження: словотвірного аналізу, етимологічного аналізу, аналізу за безпосередніми складниками, компонентного аналізу, дефініційного аналізу, семантичного аналізу, методу польового моделювання, методу опозиційного аналізу та методу кількісних підрахунків.

Слід зазначити, що автором ретельно і доступно описується застосування методу польового моделювання з метою дослідження терміносистеми прикордонної сфери (підрозділ 2.4). Не зважаючи на широкий спектр застосованих методів, покроковість дій автора є логічною доступною для сприйняття.

Третій розділ «Способи творення англійських прикордонних термінологічних одиниць та їх структурна класифікація» репрезентує аналіз основних способів словотвору в терміносистемі прикордонної сфери. Дисертантка ретельно розглянула морфологічний (підрозділ 3.1), синтаксичний (підрозділ 3.2) та семантичний способи творення термінів (підрозділ 3.3), аналізуючи їх продуктивність. У межах морфологічного способу дисертантка аналізує афіксацію, словоскладання та абрєвіацію як ефективні способи творення термінів прикордонної сфери (підрозділи 3.1.1, 3.1.2, 3.1.3).

Схвальним є виокремлення когнітивної метафори в межах семантичного способу (підрозділ 3.3), що є свідченням прояву когнітивного аспекту прикордонної термінології. Авторка детально аналізує явище термінізації та транстермінізації, наводячи конкретні приклади запозичених термінів та аналізуючи співвідношення запозичених термінологічних одиниць із суміжних галузей (підрозділ 3.3), що свідчить про обізнаність у особливостях кореляції прикордонної терміносистеми з терміносистемами інших сфер.

Четвертий розділ «Семантико-функціональні характеристики сучасної прикордонної термінології англійської мови» присвячено дослідженню лексико-семантичного поля англійської прикордонної термінології, лексико-семантичним відношення англійської прикордонної термінології, шляхам

поповнення лексичного складу англійської прикордонної терміносистеми, а також функціональним особливостям прикордонних термінів.

У четвертому розділі на основі фактичного матеріалу авторка здійснює спробу побудувати лексико-семантичне поле прикордонної термінології на основі методу польового моделювання із застосуванням семантичного та дефініційного аналізу, описуючи дев'ять лексико-семантичних груп, які презентують сукупність термінологічних одиниць терміносистеми прикордонної сфери. Наведені приклади повною мірою демонструють валідність сформованих та описаних співвідношень в межах даного лексико-семантичного поля (підрозділ 4.1). На позитивну оцінку заслуговує глибокий аналіз синонімічних і антонімічних відношень в межах прикордонної терміносистеми (підрозділи 4.2.1 і 4.2.2).

Авторка ґрунтовно досліджує шляхи поповнення прикордонної терміносистеми. Здійснивши етимологічний аналіз запозичених прикордонних термінів, дисертантка робить висновок, що більшість запозичених термінів походять із старофранцузької мови. Зважаючи на специфіку досліджуваної терміносистеми, закономірною є поява новотворів в процесі розвитку та поповнення прикордонної терміносистеми (зокрема, пов'язаних з проведенням АТО та ООС на сході України).

Логічним завершенням роботи є окреслення та аналіз функцій прикордонних термінів. Серед основних функцій авторка називає номінативну, сигніфікативну, дефінітивну, комунікативну та когнітивну. Вартим уваги є той факт, що дисертантка не обмежується дослідженням ключових функцій термінологічних одиниць, а й аналізує специфічні функції окремих груп термінів (комполітів, синонімів, антонімів, неонімів та запозичень).

Кожну з наукових частин роботи Олена Янковець апробувала і висвітлила у відповідних наукових розвідках.

Особливої уваги заслуговують додатки, які, по-перше, унаочнюють результати дослідження, по-друге, словник (англо-український) є дуже

доцільним практичним втіленням опрацьованих результатів розвідки і якнайповніше гармонізує українську систему термінів з англійською.

Усі зазначені вище формальні і змістовні аспекти дозволяють кваліфікувати дисертацію О.В.Янковець як самостійне та компетентне лінгвістичне дослідження, яке відповідає сучасному рівню наукових знань. Проте, як і будь-яка новаторська робота, дане дослідження містить дискусійні моменти. Не применшуючи важливості, науковості та самостійності дисертаційного дослідження, висловлюємо також окремі зауваження і побажання щодо деяких її положень.

1. Ґрунтовні та вичерпні результати дослідження, які подаються в розділі 2.5 «Когнітивний аналіз метафоризації термінів» (с.72) на жаль дещо перегукуються з матеріалом, представленим у розділі 3.3 «Семантичний спосіб творення термінів: термінізація, транстермінізація, метафоризація» (с.124).

2. Не достатньо дослідженою, на нашу думку, є відмінність між термінами прикордонної сфери, які зустрічаються у британських та американських джерелах (авторка згадує лише єдину орфографічну особливість – написання префіксу через дефіс або зливо у окремих словах) (с.94). Виникає питання: а які ще особливості характерні для англійської прикордонної термінології?

3. Дискусійним питанням є виокремлення терміносполук з дієсловом у розділі 3.2. На наш погляд, доцільно було би конкретно уточнити, на основі яких критеріїв авторка трактує такі сполуки як терміни.

Висловлені зауваження не стосуються принципових концептуальних положень дослідження та змісту основних положень дисертації і не ставлять під сумнів достовірність отриманих результатів. Вважаємо за доцільне наголосити на загальній позитивній оцінці роботи й підкреслити, що висловлені зауваження лише пропонують можливі шляхи подальшого розвитку та вдосконалення простудійованого кола проблем.

Дисертація О.В. Янковець за структурою і змістом відповідає встановленим вимогам, не містить текстових запозичень. **Порушень академічної доброчесності не виявлено.**

На підставі ретельного аналізу дисертації та основних публікацій вважаємо, що дисертація «Англійська прикордонна термінологія: структурно-семантичний, когнітивний і функціональний аспекти» відповідає вимогам пп. 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України No 167 від 06 березня 2019 р., а її авторка, Янковець Олена Володимирівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології
та лінгводидактики
Запорізького національного університету

Ганна ПРИХОДЬКО

Вчений секретар,
кандидат філологічних наук, доцент

Оксана ПРОЦЕНКО